

MESTO SLADKORJA

avtorja Giorgio Amodeo

(UVODNA GLASBA) Gremo nazaj v šolo.

Lep večer vsem in dobrodošli.

Pred začetkom oddaje bi radi še enkrat podali nujno pojasnilo.

Pred odhodom bi lahko bilo situacijo težko rešiti.

Povojna leta so včasih predstavljala tragične trenutke v bivanju naših starih staršev.

V zadnjih dneh leta so sredi starih časov prišli tragični dogodki.

Govorjenje o dogodkih, ki so se zgodili v tistih letih, lahko še danes povzroči trpljenje in bolečino.

Dobrodošli so tudi psi, ki so rojeni v istem kraju kot ostali člani družine.

No, ampak nocoj pravzaprav ne govorimo o neposrednem povojnem času, ampak o novejših dogodkih, zato je morda to pojasnilo čisto neuporabno. kaj misliš

Ne, neupravičenega ali neupravičenega objekta nismo sprejeli, niti novih, tako da ugriza ni bilo mogoče prenašati. kaj je narobe

Nehaj, prosim. Glej, ni ti treba prevajati v slovenščino in ponavljati, kar govorim, razumeš?

Vidimo se naslednjič. Ej, si kdaj mislil iti v Slovenijo in iti v Italijo, kam si šel, kje si se napil?

Daj no, daj naslednji! Kot da ne bi nič rekel! lepo se imejte!

Dvojna zabava. Dobro, ampak naslednjič razloži bolje!

(GLASBA "MOJA BREZPLAČNA PESEM")

V svetu, ki nas noče več
Moja brezplačna pesem si ti
In neizmernost se odpira okoli nas
Onkraj meja vaših oči

Občutek se rodi Rodi se sredi solz
In se dvigne zelo visoko in gre
In naleti na obtožbe ljudi
Brezbrižen do vse njegove zapuščine
Podprto s hrepenenjem po ljubezni Prave ljubezni (ČE LAHKO, BOŠ NADALEVAL)

V svetu, ki (kamenje, enodnevnne hiše)
Jetnik je (pokrit z divjimi vrtnicami)
Dihamo svobodno, ti in jaz (Oživljajo, kličejo nas)
In resnica (Abandoned Woods)
Naga se nam ponuja (torej preživeli, device)
In slika je jasna (odprejo se)
Zdaj (Objamejo nas) (KONČA SE Z EKSPLOZIJO)

Piše se maj 1972, spokojnost naših krajev nenadoma razdre tragičen in povsem nepredvidljiv dogodek: anonimni telefonski klic na postajo karabinjerjev v Gorici poroča, da se v zaselku občine Sagrado na cesti, ki pelje iz Poggio Terza Armata proti Savogni d'Isonzo, nahaja sumljiv avtomobil, fiat 500.

V slovenščini: Zagrajski okoliš, Zdravščine in Sovodnje ob Soči.

Prosim, ne začenjajmo! Karabinjerje je pritegnila past, šlo je za avtomobilsko bombo, ki je eksplodirala, ko so poskušali odpreti pokrov motorja, na katerega je bil priključen detonator. Trije karabinjerji so izgubili življenje, dva pa sta bila huje ranjena. To je pokol v Peteanu. Preiskave za iskanje krivcev se začnejo takoj.

In kje jih išče? Kje jih iščete? Seveda pa med komunisti Lotta Continua, ki s tem niso imeli nič, medtem pa so si z nekoristnimi leti preizkušenj uničili življenje.

Toda na koncu so bili odkriti pravi storilci napada: Vincenzo Vinciguerra skupaj s Carlom Cicuttinijem, Furlanom iz San Giovanni al Natisone, oba pripadata subverzivni neofašistični skupini Ordine Nuovo.

Da, a le zato, ker je komuniste branil zelo dobri odvetnik Nereo Battello iz Gorice, ki je tudi polkovnika, ki je skušal zavajati preiskave, tako obtožil, da je bil potem celo izvoljen za republiškega senatorja.

Poglejmo, če lahko uganem, v katero stranko je bil izvoljen? V komunistični partiji! Sem prav uganil?

Seveda je bil poleg pravnika in senatorja tudi predsednik goriške nagrade Sergio Amidei, ki je, veste, oboževal kino.

Obstaja pa še eno tragično in zaskrbljujoče dejstvo, ki se je zgodilo oktobra istega leta, ko je policija na letališču Ronchi dei Legionari med poskusom ugrabitve ubila enaindvajsetletnega neofašista Ivana Boccaccia. Očitno je bil del skupine, ki je pripravila napad, ki je povzročil pokol v Peteanu.

Ugotovil sem, ugotovil sem, ker sem se bal, da mi govori stvari, ki bi morale ostati tajne, ker se zdi, da je bil eksploziv za masaker ukraden iz skladišča Gladio v Aurisini in to je pojasnilo vse poskuse napačnega vodenja.

Da, ampak to je teza, ki ni bila nikoli potrjena, čeprav jo podpirajo zelo avtoritativni sodniki, kot je sodnik Felice Casson.

Naj vas spomnim, da je bil Gladio paravojaška organizacija, ustanovljena po dogovoru med Cio in italijanskimi tajnimi službami za boj proti morebitni jugoslovanski invaziji.

Seveda, če bi obstajala bojazen, da bi si Tito po Poli in Zari želel priključiti tudi Trst in celotno Julijsko krajino. Tako zelo, da je na primer Tito pel to pesem: prosim, gospodar...

(PESEM "AMAPOLA")

Ljubi lepo Polo, ljubi Polo, njegov skrivni cilj si ti sama, po tebi hrepeni, noro te kliče, da si te močno želi.

Ljubi lepo Polo, ljubi Polo, ti si zanj luč njegovih sanj, ljubi Polo, ljubi Polo, ljubi Polo, ljubi Trst in Zadar.

Medtem pa se zaradi ugodnosti proste cone v Gorici razvija slaščičarska industrija.

Povedati je treba, da je Cukrarna obstajala že od devetnajstega stoletja, sladkorno rafinerijo je v Gorico preselil baron Ritter.

Tako zelo, da ima v Gorici še danes sedež pomembno podjetje za proizvodnjo bonbonov, ki ga v izogib oglaševanju ne bomo imenovali. Ali imamo prav?

Popoln.

No, recimo, da bi lahko našli kakšen drug izraz, a nič hudega!

(PESEM "AMBROSOLI MED REKLAMA")

Lepa sladka draga mamica, najlepša mamica, lalla lalla là là.

Lepa sladka draga mamica, daj mi malo sladkarije, lalla là.

Medeno mleko Ambrosoli, kako okusno.

Ampak rekel sem ti, da ne oglašuj, kajne? In ti vztrajaš!

Toda hotel sem dokončati pesem.

Bolje bi bilo, če bi se ustavili na sladkarijah.

Dobra sladkarija, brez digo. To, pa hočem poskusiti slovenske slaščice: gibanico, krofe, presnico, štrucole, carsoline, da o putizzi ne govorim, o!

A ni putizza iz Furle in se ji reče gubana?

Ne, gubana je iz Benečije, Beneške Slavije, iz Natisonskih dolin, skratka, vedno je slovenska, le da ima dve imeni in se ni treba zapletati!

Zakaj ne bi prišlo do zmede?

Ni se treba zavajati, ker je nekoč prijatelj, ki se ni spomnil dveh imen gubana in putizza, rekel, da je gubizza naša kurba... (REAKCIJA)

Uh! Ne, ne govori neumnosti.

Ah, saj se zna zgoditi, da se zapletete v besede!

Mimogrede, si tole shranil? V tekmovanju za izbor najboljšega bonbona ni bilo zmagovalca, ... vse so bile zavržene.

In si tole shranil? Nikoli ne smete sprejemati sladkarij od neznancev ... dobro pa je tudi, da se izogibate povabilom na večerjo s strani določenih znancev.

Bonboni vedno zdržijo premalo. Naj si izmislijo litijeve.

Ker nisem mogel nehati kaditi cigaret, sem jih poskušal zamenjati s sladkarijami... a se niso prižgale.

Svoji tašči sem vedno z velikim veseljem podarila sladkarije. Očitno je bila diabetik.

Namesto tega se spomnite, ko so zidele prodajali v trgovini, da so bile vse v velikih kozarcih za pultom.

Seveda, de picio, vedno sem prosil mamo, naj mi da nekaj zidel, s katerimi bi lahko šel v trgovino.

(GLASBA "VIENI SUL MAR" ZAČETEK MALDOBRIJE STROPAKULA)

–Zdaj je v teh hipermarketih, kjer hodiš po nakupih, vse zamrznjeno in sploh ne veš, od kod prihaja, lahko ješ vse sadje in zelenjavo z vsega sveta, tudi izven sezone, spomnim se, da so nekoč v supermarketih prodajali, kar so imeli, tudi gospodinjske pripomočke, če niso imeli možnosti.

–Seveda, zdaj pozimi se najde vse, tudi jagode, ki prihajajo iz Argentine ali Južne Afrike, nekoč je bila samo sezonska zelenjava, tako da so v trgovini zaradi večje izbire prodajali tudi gospodinjske pripomočke, če je imel tako rekoč nekdo, ki je imel trgovino, doma tudi zelenjavni vrt.

–Spomnim se, da so bile v trgovini vrečke fižola in pšenice z zajemalkami ter kozarci domače marmelade in omak.

– Veste, kdo je bil res več delati marmelade in omake, gospa Resi iz trgovine, njena trgovina je bila majhna luknja, znižana v žitaviji, pa ji je dala vse notri, včasih je prinesla svoje stvari od doma ali kar je že šla marmeladit, takrat, češ, je pripravila marmelado iz ječmenovega sladkorja, ki jo imajo otroci radi, paradižnikovo omako, seveda, še malinove cvetove je šla delat frambua, potem pa marmelade vseh vrst, figove, jabolčne, slivove in s pomočjo rivate celo stropacul.

–Kaj za vraga je to?

–Štropakul, dobro si razumel, stropakul, ki se mu po domače reče rosa canina, pri nas pa mu rečemo stropakul.

–Kakšno neumno ime, ampak ali se tako imenuje, ker je ta stropacul narejen kot stropon?

–Ne, tako se imenuje, ker ima adstrigentne, antihiperstatične in pomirjujoče lastnosti in se uporablja posebej za tiste, ki trpijo zaradi tega.

–Kaj je narobe s teboj?

- Cori cori, siolta, scagoto, skratka s spoštovanjem in s tveganjem, da končáš scagoto, se nakaže stropakul, samo malo, stropakul čaj ali žlička stropacule marmelade, kar je lepo, a dobro in vse mine, pravzaprav se reče stropacula ravno zaradi tega. Stropacul po'!

-In gospa Resi je skuhala marmelado.

-Iz stropacui. Marmelada iz jesetra, adstrigentna za tiste, ki jih boli srce. Povedal sem vam, da je v svoji trgovinici vse pojedel in namesto da bi pojedel, je celo prodal fantom za pet stotink funta ječmenovega sladkorja. In revica, vsakič, ko je splezala po lestvi in šla v shrambo, da bi napolnila kozarec cimeta, je dala cimet fantu in šla nazaj dat kozarec na shrambo v cimet.

- Muka je iti gor in dol po teh stopnicah.

-Seveda sem vam povedal, da je stara, gospa Resi, uboga, in spomnim se, da sta se nekega dne vrnila dva sinova, tako da je potem, ko je vzela kozarec in dala prvemu sedem centov sladkorja, vprašala drugega, ali želi tudi on sedem centov sladkorja ječmenovega sladkorja. In tam je. In potem je vzel lestev in pospravil vazo ter šel dol in fanta vprašal, kaj hoče. On pa: "Hočem dvajset centov ječmenovega sladkorja!"

-Kako hudi so ti otroci, za hripave so ga pili.

-Ne, on ve, kako so narejeni otroci, o tem ne razmišlja. Toda gospa Resi, za katero veste, da je imela rada otroke, je imela potrpljenje in je šla gor in dol po tej lestvi, da bi otrokom dala darila.

- In dokler bo gospa Resi gola, bo vodila svoje podjetje.

- Ko bo vojne konec, vam bom pripovedoval o prvi vojni, ko v tistih trgovinah ni bilo več ničesar za prodati in je bilo tako hudo, da so bile vse tiste police napol prazne, da se zdaj ni več splačalo zatiskati oči pred njimi. In zdaj se je znebila še zadnjih stvari, vojne in vse manj hrane za jesti, ko pride k njej dekle, prijateljica enega od njenih nečakov, in ji reče, da se jutri poroči, da noče dati sorodnikom hrane za poroko in naj ji prosim nekaj da.

-Toda zakaj se je mudil, da se je poročil s tem dekletom, ki ga ni mogel čakati?

-Eh! In prav zato, ker je čakal na to, ni mogel dočakati, razumete?

-Ne.

–Brezbrižen. In gospa Resi, ki je hotela sama po stopnicah, mora imeti velik kozarec marmelade v kozarcu, pa naj gre tja gor in jo sama poje, ker ona, ki je bila prej, ni več uspela. In če je edina, ki jo dobi, ji jo bo dala, predvsem kot poročno darilo, npr. Vsaj za poroko bi jo lahko pogostil s kruhom in marmelado, glede na to, kako je bilo med vojno, o poroki s kruhom in marmelado pa danes ni bolje niti govoriti.

–In ali je to dekle zadovoljno s to marmelado?

–Srečna, vsaj njenim sorodnikom bom lahko nekaj podaril za poroko.

–In ali je ta poroka dobro uspela?

–Dobro, tako je hotel, bila je vojna, vsi so bili lačni in tako smo pojedli tri rezine kruha in marmelado, ki je s sladkorjem, ki je bil v njej, tudi marmelada delovala kot gosposka stvar.

- Vse dobro, kratka.

–Poroka je potekala zelo dobro, le da so naslednji dan vsi tvegali, da bodo končali v bolnišnici.

–Kaj, je bila marmelada slaba, je bila slaba?

–Ne, bilo je zelo dobro, le da mu ga je deklica dala šele, ko mu je v trgovini gospe Resi dala kozarec pire krompirja, tako da je vsem postalo slabo.

–Zakaj je imel dizenterijo, kako?

–Ne, nasprotno, za vročino, za črevesno kongestijo je stropakul adstringent, antiperistatik, sem vam rekel, in vsi ti ubogi sorodniki zaradi tega stropacula, z vsem spoštovanjem, niso mogli več živeti.

–In kaj se jim je zgodilo, so vsi končali v bolnišnici?

–Ne! Ker tako kot je gospa Resi opazila, da je deklica pojedla kozarec nektarinove marmelade, ji je takoj prinesla slivovo marmelado, ki jo je imela še velik kozarec, saj veste, da so slive odvajala, odvajala in veste, da so slive indicirane pri zastoju črevesja, ker slive delajo srce, želodec, kraste, kratka, govorite z vsem spoštovanjem!

(GLASBA "VIENI SUL MAR" KONEC MALDOBRIJE)

Nekaj minut zgodbe nam ni mogoče strniti v vse dogodke, ki so se takrat zgodili v Gorici na obrežju Soče ...

Reka Soča, reka Soča: po slovensko se imenuje Reka Soča, po slovensko Soča Soča.

Vemo, vemo, reka Soča izvira v Sloveniji, a na polovici svojega toka prečka mejo in vstopi v Italijo ter se preimenuje. In ne spremeni se samo ime, spremeni se tudi spol: pravzaprav se rodi v ženski rodu pri izviru, kajne?

Je res, reka Soča je ženskega spola, je ženstvena.

Potem, ko je prispela v Italijo, je postala moška: reka Soča. Žal mi je, ampak to moramo sprejeti: odrasli smo, živimo v razviti družbi in lahko si priznamo: to je reka transseksualcev. Rodi se samica, nežno se ziblje med smaragdno obarvanimi soteskami, a ko doseže Salcano, ne more več skrivati svoje prave identitete, raste in sivi ter končno postane samec: reka Soča.

Ne, ne, v Soči je zelo hudo. Ampak ne, ne, kaj si mi rekel? Kot da bi poskušal lepo dekle odpeljati v posteljo in potem, v najlepšem trenutku, tik pred sabo, odkril, da je pod ... ga ... presenečenje.

(PESEM "MEHIKA IN OBLAKI")

To so tihotapske situacije. Bolje je sedeti tukaj
in paziti na vino.

(NADALJEVANJE V OZADJU)

Vsekakor pa ne moremo mimo teme manjšega tihotapstva različnih vrst blaga, ki se je dogajalo na obeh straneh meje.

Z izrazom šverc v slovenščini označujemo čezmejno tihotapljenje, torej nezakonit prevoz bolj ali manj nujnega blaga čez mejo. Izraz izhaja iz nemške besede »schwarz«, kar pomeni črno: prevoz v črni barvi, torej ni legalen.

In ne morem vam razložiti, zakaj, ampak tudi če nisem nesel ničesar čez mejo, čisto nič, vsakič, ko sem šel pod jugoslovansko mejo, pred temi

cariniki, ki so me pogledali z umazanimi pogledi in rdečo zvezdo na prsih in ki so mi rekli "Priàvete", dobro, prisežem, da bi se vsakič razjezil.

"Meja je v 97 odstotkih zaščiten s strahom, ostale tri odstotke varujejo carina, policija in vojska." Tako so govorile kašče ob meji.

(PESEM "FINANCIERE")

Nalij meso v predal in ga daj v prtljažnik, ubogi
Busani, da se mu rit malo trese!

Potni list, prosim, kaj prijavite, gospa?
Samo malo bencina je za nas drago

Finančnik, finančnik, kaj me otipavaš? To so vse moje
stvari, nič tihotapskega!

Tu in tam se je našel kdo, ki je bil pameten in vprašal carinika: "Žgane pijače? Pivo? Vino? Bitter? Grappa?"
odgovoril je: "Nič, hvala, ampak če hočeš, ti lahko skuham kavo!"

In carinik?

Ponavadi se je začel smejati, če pa mu je luna zašla, se je razjezil in celo uro stal na mestu, da si izpraznil
ves avto, iz katerega si moral izstopiti, dokler nisi prišel do spremljevalne postaje.

Spomnim pa se, da je moj oče govoril, da je treba, da so šligovice butile peljali čez mejo, le da so zelene
in polzelene.

Ah! Kaj je torej počel?

In potem sva včeraj stala v vrsti na meji in je vzel vse vrečke Sligovitz in jim za vsako dal dober šljak ...in
pravzaprav nikoli nisva imela težav!

Tudi zato, ker smo morali uporabljati manjše mejne prehode druge kategorije, tiste, ki so za prehod
zahtevali propusnico, prepustnico, ki bi se ji v Sloveniji moralo reči prepustnica, a se je vedno uporabljal
srbohrvaški izraz propusnica, tudi v Italiji.

(PESEM "DVIGNI NOGO MARICA")

Dvigni nogo, Mariza, pokaži mi svojo propusnizo. če je
žigosana, jo pošljite v Novo Gòrizo.

Dvigni nogo, Mariza, pokaži mi svojo propusnizo. Če je še veljavna, jo žigosam.

Cariniki so si pred maloobmejnim prometom, zlasti ko je šlo za hrano, pogosto zamižali na eno oko.

Zagotovo pa, če so opazili, da je kdo začel presegati količine ali celo trgovati s kupljenimi izdelki čez mejo, niso mogli kaj, da ne bi posredovali.

(GLASBA "VIENI SUL MAR" ZAČETEK MALDOBRIJE "FINANCE")

– V življenju je, kot bi lahko pričakovali, vse vprašanje sreče: nekaterim gre dobro, drugim slabo. Ničesar ni za narediti, to je usoda!

– Seveda, če dežuje, ni kaj početi, to je usoda! Recimo tisti, ki švercajo, tukaj pri nas so ogromni šverci na meji, vse je vprašanje sreče, so tisti, ki delajo velike šverce, jim je fajn, če si z vsem spoštovanjem naredijo rit, in so tisti, ki jih, pegola, za monado, uščipnejo, končajo v sramoti ali celo v kazenskem službstvu.

– Kako to, da si za monado končal v kanoniku?

– V kanonu, v kanonu! V luknjo, v kazetin, v preson, skratka! Daj no, tihotapljenje je zločin in kaj ko je končalo v kanonu! In nihče niti ne ve kje, saj lahko končaš v kanjonu na eni ali drugi strani meje in nihče ne ve, kateri od obeh je pravi!

– Moj bog, kaj počnejo ti moški, da ne bi bili kaznovani kot včasih?

– Moral si imeti prostor za skrivanje stvari in imeti nekoga, ki bo spremljal, kaj imaš, saj vsi vedo, da če ukradeš tihotapsko blago, tega ne smeš niti prijaviti!

– Nabijam stvari, moj bog, kakšne stvari!

– Uh! Stvari, stvari, tihotapske stvari in kako pride do teh stvari. Torej je bil on tisti, ki se je z odvetnikom dogovoril za skrivanje dokumentov. Odvetnik Miagostovich je bil z njim v mladosti in je bil v Gorici, ki mu je dala pisarno tik pred mejo! In dal mi je kartoteko z vsemi računi teh ljudi, ki so se ukvarjali s tihotapljenjem.

– Moj Bog, kakšen kup barab! Toda ali lahko počnete te stvari?

– Če zmoreš, če zmoreš, se da narediti vse na tem svetu, le da se ne smiliš samemu sebi.

- In je kdo kdaj kaj opazil?

- Te bedarije je seveda mogoče početi samo za kratek čas! Ko so se govorice razširile, sem nekega jutra res potrkal na vrata pisarne odvetnika Miagostovicha in tam je bil finančni uradnik Rimbaldo s financerji, ki mu je povedal, da je vse zarubljeno in da se tam ne more ničesar več dotakniti in da je treba opraviti pregled.

- Ali je finančna policija vedela, da se dogovarja s tistimi, ki se ukvarjajo s tihotapljenjem?

- Seveda sem shranil, finančna policija ne more ničesar skriti, a za ovadbo mora finančna policija najprej poiskati dokumente, nato pa so odvetniku Miagostovichu rekli, da mora to preveriti in da se ne sme ničesar več dotikati!

- In odvetnik Miagostovich?

- Pomiri se, rekel sem mu, da moraš preveriti, da nima česa skrivati in da mu je zelo žal, da zapravljaš čas z njim, ker kolikor ga lahko iščeš, kolikor hočeš, ne boš nič našel pri njem.

-Toda kako je mogel ne najti ničesar, če je dal datoteko z vsem tihotapskim blagom?

- Veste, kakšni so odvetniki, so izobraženi ljudje, saj veste, da če si videti nervozen, je pravi čas, da te prijavijo, v teh trenutkih moraš vedno delovati mirno, sicer če razumem, da se kaj motiš.

-O moj, kako pametno!

-Vmes so financerji odprli spise in nehali gledati papirje ter čez nekaj časa vse zapečatili in mu rekli, naj se ničesar ne dotika, da je vse v rubežu in da se bodo vrnilo jutri, da vse pregledajo. In odvetnik Miagostovich, miren, ki je v redu, kot hoče, kot pričakuje jutri.

- In ali si se vrnil kot jutri?

-Kot da se finančna družba ne bi vrnila s tistim, ki je rekel, da se bo vrnila, prepričan, da se je finančna družba Rimbaldo vrnil s svojimi financerji in je spet odprl datoteke in spet nehal gledati v papirje. In na tistem bregu se v pisarni mudi drug odvetnik, ki sprašuje odvetnika Miagostovicha, kako in kaj počne tam, kako se ne spomni, da je čez eno uro zadeva na tržaškem sodišču in da moramo

Corer.

–Ali je res moral na sodišče v Trstu zaradi neke zadeve?

– To je rekel tudi finančni uradnik Rimbardo, ki je v resnici poklical na tržaško sodišče, kjer so mu povedali, da ja, odvetnik Miagostovich in njegov kolega dajeta zadevo v Trstu kot čez eno uro in da ju to čaka.

–In zato mu je Rimbardo finančna družba rekla, naj odide?

– Toda odvetnik Miagostovich je s kolegom, ki se mu je mudilo in mu rekel, naj se reši, ker je prepozno, rekel finančniku Rimbaldju, da veste, da mu je žal, ampak da potrebuje spis tam in da brez njega ne more na sodišče v Trst.

Naj te pogledajo v svojem besu, če letijo, pa naj res pobegnejo.

"Naj kar pospravi spis in gre," mu je rekel Rimbardo, "ker ima veliko papirjev, ki jih mora pogledati, in ko se vrne, bo dokončal delo."

- In potem je finančni oddelek našel diskontno datoteko s tihotapskimi računi?

- Ne, ah, nisem našel! In ravno temu popustu se je na hitro odpovedal odvetnik Miagostovich, ki se je s kolegom dogovoril, da mora to storiti na hitro, in mu rekel, naj to uredi tako, da bo moral na tržaško sodišče, da finančna policija ne bo imela časa preverjati.

- In kaj si naredil s to datoteko?

- Zažgal sem ga. Na Valonu, ko sem bil na sodišču v Trstu. In s tem trikom ga je odvetnik Miagostovich dobil.

– No, res je, v življenju je vse vprašanje sreče, nekaterim gre dobro, drugim žal slabo. Ničesar ni za narediti, to je usoda!

– Pravzaprav, za tiste, ki imajo slabe izkušnje, stranka, ki so jo pričakovali v Trstu, je tam, kajti ko se je odvetnik Miagostovich vrnil na sodišče in je njegov kolega ugotovil, da jim ni dal spisa s papirji te zadeve in ga je tako izgubil, slabo.

Eh! V življenju ni vse v sreči. Ničesar ni za narediti, to je usoda!

(GLASBA "VIENI SUL MAR" KONEC MALDOBRIJE)

Osimska pogodba, ki je dobila ime po državi, v kateri je bila podpisana, je sporazum, podpisan novembra 1975 med zunanjima ministroma Jugoslavije in Italije, ki je dokončno določil meje med državama po Londonskem memorandumu iz leta 1954.

V Osimu, ker v Osimu. Kje je Osimo?

Osimo je občina v provinci Ancona, v regiji Marke, ki leži na hribu skoraj tristo metrov nad morjem. Ta lokacija v regiji Marche je bila izbrana za podpis pogodbe, ker...

... ker ne bi bilo mogoče, da bi se srečali v Trstu in Gorici, ki bi se rodili takoj kot otroci, z vsemi tistimi, ki so bili proti temu sporazumu!

...Rekel sem, da je bila ta lokacija v Marche izbrana zato, ker je v jasnih dneh mogoče v daljavi videti dalmatinsko obalo.

A tudi če bi šel podpisat ta sporazum daleč stran od tu, se je vseeno zgodilo!

Pravzaprav je leta 1976 odbor tržaških državljanov, vključno z Aurelio Gruber Benco, pozneje izvoljeno v parlamentu, in Letizio Fonda Savio, hčerko pisatelja Itala Sveva, zbral približno 65.000 podpisov, da bi preprečil ustanovitev proste cone čez mejo, kot je predvidevala Osimska pogodba.

Ampak ja, glede na količino zbranih podpisov sem po ga ustvaril Listo za Trst.

In junija 1978 je Lista za Trst postala stranka z največ glasovi na občinskih volitvah. Prvič v Italiji državljanska lista premaga nacionalne stranke.

Odvetnik Manlio Cecovini, vodilna osebnost gibanja, je bil izvoljen za župana in je na tem položaju ostal do leta 1983.

In v tržaški pokrajini postane krščanska demokracija celo tretja stranka, saj po zaslugi Slovencev celo komunistična partija dobi več glasov kot DC!

(PESEM "Tirololojska poppolska")

In je šel na Piazza Granda / in me je videl na poroki,
mislil je, da je miting / vrgel mi je granato v roko!
In tirolski pop-poljski, tirolski pop-poop (2-krat)

In sem šel v trgovino / prosil za toaletni papir, a tisti
idiot od uradnika / mi je dal stekleni papir!
In tirolski pop-poljski, tirolski pop-poop (2-krat)

In je šel na pogreb / na pogrebu me je videl,
mislil je, da je karneval / in vame je vrgel konfete!
In tirolski pop-poljski, tirolski pop-poop (2-krat)

In sem šel v ribarnico / in sem zgrabil kilo rib in sem
vse pojedel / samo ribja kost je ostala!
In tirolsko poppolska, tirolsko poppò (2-krat, na koncu upočasnjeno)

Po Osimski mirovni pogodbi je bila pod goro Sabotino zgrajena mednarodna cesta, ki povezuje slovenski Collio z Novo Gorico, preko posesti na italijanskem ozemlju. Italijanski odsek je omejen z dva metra visokim vkopom: ta cesta je namenjena izključno linijskemu prometu in je parkiranje prepovedano.

Aja, zdaj pa razumem, o čem govoriš, o Osimski cesti, v bistvu cesti proti Osimu: cesta pomeni cesta, osimska pomeni iz Osima.

Zakaj osimska pomeni "osimski", torej je roditelj besede osimski?

Ne, ni roditelj, pridevnik je, ker se v slovenščini raje takole: kot za Dunajski zrezek, ki bi bil milanski kotlet, za nas pa je dunajski, kot za kranjsko klobaso, ki bi bila luganiga de cragno, ki pa je v resnici kranjska, kot za Briško vino, ki bi bilo vino iz Goriških Brd, kar bi lahko bil slovenski Collio, razumete?

Evo, navsezadnje se ne jezi, če Italijani ne bomo spet govorili slovensko, mi preprosti nismo mi, slovenščina je nemogoč jezik.

Ni res, ni res, če se hočeš naučiti govoriti slovensko boš vredu.

Ah, ja, tako, pridevnik v angleščini se sklanja na dva načina: v ednini in množini. V italijanščini v štirih: moški, ženski, ednina in množina. In v slovenščini?

Torej, dali smo: moški, ženski in srednji ter ednina, dvojina in množina ter poleg ... in poleg tega so še primeri: nominativ, roditelj, dajalnik, tožilnik, lokativ in instrumental.

Torej pridevnik v slovenščini je treba sklanjati. Ali veste, na koliko načinov ga je mogoče uporabiti? Ti povem: 3 krat 3 krat 6, na 54 različnih načinov, pridevnik, ki se tudi skoraj nikoli ne ujema s samostalnikom.

No, to je v redu, ampak dovolj s shranjevanjem glavnih, ni vam treba shraniti vseh.

Z vsemi temi padeži, roditeljem, dajalcem, tožilcem, zame je slovenščina del latinščine, ampak v šoli sem porabil dve uri časa samo za pisni prevod majhne različice nekaj vrstic, medtem ko je treba slovenščino govoriti takoj, hitro, vse zavračati na mah, kaj ti potem? Nikoli več ga ne bom videl, to je latinščina!

(PESEM "VADEMECUM TANGO")

Kjerkoli preneha večji manjši, tak oče, tak sin
motu proprio ad maiora
ahi, vademecum tango, ad usum Delphini.

Kjer večje manjše neha, tak oče tak sin motu
proprio ad maiora, žal,
vademeccum tango ... ampak alea iacta est!

Januarja 1980, po krizi, ki ga je zadela med bivanjem na gradu Brdo, je predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije:

Jozip Broz, Tito je hospitaliziran v Kliničnem centru v Ljubljani. Umrli je 4. maja 1980, tri dni pred svojim 88. rojstnim dnem. Je začetek razpada Jugoslavije.

No, saj veste, v Kliničnem centru v Ljubljani sploh ni občutka, da je bolnišnica, nadstropje je polno trgovin, tako da se zavedaš, da si v bolnišnici, samo zato, ker je toliko ljudi v haljah in hodi naokrog, drugače bi se počutil kot v nakupovalnem centru.

Zamenjaš temo, a! Zdaj razumeš, nočeš, da govorimo o Titu.

Sploh ne kot naše bolnišnice! Samo da omenim reševalno vozilo, ki se mudi iz Lucinica v goriško bolnico, do tja moraš iti skozi ne vem koliko krožišč in lahko greš kar po glavni cesti navzgor, obrneš in se vrneš dol, reveža tako zlomi, da se ne ve, če bo živ prišel do bolnice.

Dobro, dobro, kakor hočete, ne govorim o Titu.

Ne, ne, o Titu je bolje, da ne govorimo, to je nevarna tema, pa ne samo v Italiji, ampak predvsem v Sloveniji, Srbiji in na Hrvaškem. Samo pomislite, da so bili vsi rojeni pred osemdesetimi, torej vsi še živeči, »pionirji« otrok. Saj poznate pionirje, tiste mulete z belo srajco in ovratno ruto. No, vsi so prisegli Titu in Jugoslaviji.

(PESEM "PIONIRSKA HIMNA" ali slovenska ustreznica)

Združenih nas je veliko in močni smo in nič nas ne more
ustaviti v svetu svobode.

Naša je življenjska usoda in napredek človeštva, študij in vztrajno
delo bosta za vedno naša sopotnika.

Prve igralnice so se v Sloveniji odprle v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Uspeh je tako izjemen, da se o mestu Nova Gorica govori kot o novem Las Vegasu na bregovih Soče.

Igre na srečo so vedno obstajale, tako kot manija najbolj zagrizenih hazarderjev. Igralnice niso nič drugega kot način nadzora nad to dejavnostjo, da ne postane privilegij hudodelskih združb in da državi zagotovi dobre prihodke.

Prva sodobna evropska igralnica je bila Ridotto, ki jo je leta 1638 v Benetkah ustanovil Maggior Consiglio za zagotavljanje nadzorovanih iger na srečo v času beneškega karnevala. Zaprli so ga leta 1774, saj je mestna oblast verjela, da siromaši lokalno plemstvo.

Pa vendar, čeprav je hišna banka vedno naklonjena, je več možnosti za dobiček na igralniški ruleti kot na nacionalni loteriji. Nakup srečke je enak plačilu davka: ... davek na srečo.

Igralnice se tradicionalno nahajajo na najbolj znanih in gostoljubnih turističnih lokacijah, kot so Benetke, San Remo, Saint-Vincent, Campione d'Italia, da bi pritegnile najbogatejše tuje obiskovalce, ki lahko igralnici zagotovijo obilen in varen zaslužek.

(GLASBA "VIENI SUL MAR" ZAČETEK MALDOBRIJE "CASINO")

–Zdaj vsi hodijo v te igralnice čez mejo, da bi metali denar skozi okno in tudi v mestu so lokali polni teh prekleto veličastnih strojev, za katere mi je več kot ena oseba povedala, da od toliko igranja ostanejo brez oči, s katerimi bi jokali.

–Hiše, kjer ljudje igrajo na srečo, so vedno obstajale, ljudje radi igrajo na srečo in jim ni mar, če pojedjo ves denar in ostanejo v spodnjem perilu, zato je toliko ljudi postavilo te igralnice, zakaj veš, kaj to pomeni? "banka nikoli ne izgubi." In edini, ki je prepričan, da dela napake, je gospodar hiše.

–Kot gospodar hiše?

- Mislim na lastnika igralnice, vodstvo igralnice, oni so edini, ki so prepričani, da bodo zaslužili, zato so na najlepših mestih, kamor se ljudje hodijo zabavat, zgradili te igralnice. Gavé present: Las Vegas, Sanremo, Benetke.

–Zgodilo se je tudi v Gorici, na drugi strani meje!

- Ravnodušen. Še nekaj sem ti hotel povedati, da je bila najboljša hiša jarma tista v Monaku.

- Kaj, ali obstaja kazino v Monaku? Nisem vedel, vedel sem, da je Monako poln lokalov, kjer lahko jeste pivo in klobase.

–Ne Monako, nemški. Monako je tisti, ki je na dnu Francije. Monako malo.

–Monako? Toda ali ni bil Monte Carlo?

–Montecarlo je država, Monako pa kneževina. Kneževina Monako, o draga!

–Ah, kneževina. Toda ali obstaja v tej kneževini tudi princ?

–Seveda, kaj te spominja na princa Rainierja? Da se je ta princ Rainier poročil z Američanko, ki je bila po vseh časopisih, o kateri so vsi govorili.

Ni važno, to se je rodilo kasneje, hotel sem vam povedati o poveljniku Coglievini, ki je bil v Monaku, veste, nekaj časa prej, govorim vam o času pred prvo vojno.

–Ah, poveljnik Coglievina je šel v Monako na počitnice s svojo ženo?

–Kaj je hotel, da grem z njegovo ženo? Ta Coglievina je bil star človek. Slučajno se je znašel v kneževini Monako in sploh ni vedel, da je tam igralnica v Monte Carlu. Poveljnik Coglievina, dober človek iz Cresa in Iere, je vodil tovorno ladjo iz Marseilla, ki je šla po liniji iz Severne Afrike v Oran, Constantine, Tunis in se nato vrnila v Marseille.

- Ali veš, katere so barve?

–Kako veš o čokoladi?

–Ali v Marseillu ne izdelujejo marsejskega mila? Ta poveljnik Coglievina vam bo dal nekaj mila v severno Afriko za tiste Afričane, ki se tam umivajo.

–Hotela sem, da prinese milo, da se bo lahko umil, ker takrat v severni Afriki ni bilo niti vode. S seboj je prinašal podatke, začimbe in tako dalje: delal je za Francoze, naučil se je celo govoriti francosko. Nekega dne, ko je že hotel oditi, so mu Francozi v Tunisu rekli, da je Maročanec.

–Je Tunis v Maroku? Mislil sem, da je Tunis v Tuniziji.

–Maroche, no Maroko, ki je razburkano morje, močan veter, megla, kot jo imenujejo Francozi, ki je ravno v Marseillu in za katero vam je pristaniška uprava ukazala, da ne greste v Marseille, ampak da se ustavite v pristanišču Monte Carlo, dokler se neverin ne konča.

–Ali je bil postavljen v pristanišču v Monte Carlu? Ali ni vse polno jaht?

–Zdaj je vse polno jaht, tistega časa ni bilo in ga je bilo manj, skratka poveljnik Coglievina je eno noč ostal z ladjo v pristanišču Monte Carlo, ker v Marseillu ni bilo nikogar in ni bilo mogoče, in prav tisto noč v casinoju Monte Carla je princ imel zabavo.

–Kakšen princ?

–Ne vem kaj Prince, toliko jih je, da postane zmedeno. In ta princ je na to zabavo povabil seveda tudi vse kapitane čolnov, ki so bili v pristanišču v Monte Carlu, in tako je vabilo prispelo tudi v Coglievino, da mu ga je neka kanalizacija v livreji, mislim, prinesla kar na dok, kjer je bila ladja.

–In ali gre na to zabavo?

–Seveda, vendar se ne zgodi vsak dan, da od monaškega princa prejmeš povabilo v igralnico v Monte Carlu. In tako so poveljniku Coglievini odstranili konjička in moram reči, da se je s svojim konjičkom poveljnik Coglievina, dober človek, kakršen je bil, oklestil in odšel.

–A je bilo lepo v igralnici?

–Lepo? Bil je lep dan, ta igralnica, odprta posebej za te goste, z mizami za igre na srečo, z osvežilnimi pijačami, vključno s šampanjcem, naravnim francoskim šampanjcem, zelo dobrim in tudi z gledališčem s predstavami plesalcev. Lepe balerine.

–Balerine ples?

–Prepričan sem, da je razmišljal o tem. Plesalci plešejo, če jim ni treba plesati, kaj morajo še početi? In ko se je predstavil monaškemu princu, mu je princ rekel, da se zabava in da igra igro. »Da, da, da,« je rekel, »hej, hej, prijatelj!

–Mona jaz?

–Ne mona mi, ampak mon ami, kar v francoščini pomeni moj prijatelj. In tako je ubogi Coglievina, da ga ne bi imeli za norca pred tem princem, začel igrati za eno od teh miz.

–In je zmagal?

–Kaj je poveljnik Coglievina želel zmagati, da "Samo banka nikoli ne izgubi!" Pol ure je ostal brez groša, pojedel je deset frankov, deset frankov, mislil je, da je tistih deset frankov skoraj vsa njegova mesečna plača, poveljniška plača.

–Moja mama, kaj je naredil?

–Nič, še vedno je bil tam za to mizo brez duše, kot po čarovniji, s katero je naletel na eno tistih lepih plesalk, ki naj bi na koncu plesala v gledališču igralnice in

jo vpraša: "Ali si videla sol?" Če je sam, potem. In Coglievina mu je rekla: "Oh, oh, ja, ja, sam je!" "Daj no, daj no, podeželska zelenica pravkar umira!" Povedal si ji. Skratka, povedal ji je, da želi kozarec kmečkega vina.

–In kam gre?

–Seveda, šel je spiti nekaj podeželskih kozarcev, francoskega podeželskega, ki so ga dali tam, posebej za goste, zelo dobrega podeželskega, enega zanj in enega zanjo, in ta kozarec je prinesel tej prelepi plesalki.

–In ona?

- In popila je to pijačo in ji rekla: "Trikrat sem trdo delala, ali želiš, da bom tvoja družba za mizo?" In Coglievina, ki je govoril francosko, mu je rekel, da če mu bo tam dolgčas, bo šel z veseljem domov. Prime ga za roko in odide, a namesto domov, ga odpelje v velik hotel, ki je bil poleg igralnice, in ga prosi, naj ji da ključ od sobe, in reče Coglievinu: "Ali hočeš pustiti moje lase?" Če si želi sobo na kratko ogledati. In Coglievina, ki ni mogel verjeti svojim očem, da ga je ta lepa plesalka povabila v svojo sobo, je rekel, da je v redu, "Oui che oui!", da gremo videti to sobo.

Je bila ta soba lepa?

–Lepa? Zelo lepo. Prvi hotel v Monte Carlu, najem igralnice, lahko razumete. Soba z majhnim hodnikom, lastno kopalnico, majhno dnevno sobo z rožami zunaj in vedro s šampanjcem in kozarci, in takoj je ta lepa plesalka odnesla torbo z gorice do Coglievine in ji rekla, naj gre do zelenega prsta šampanjske butilije, ki jo še vedno ima tam. In takoj ko zagleda to deklico, ta mala plesalka, ki ga gleda v oči, se začne slačiti pred njim, sleče obleko, tako da se vidi, da je imela na sebi malo ali nič.

–In ali je ostala gola?

–Ne, saj se je le trenutek preden se je slekel za trenutek ustavil in ji rekel: "Seveda, seveda, jaz sem profesionalc, to je dvesto frankov plus oblanci, ducat frankov plus soba, prijatelj!"

–In poveljnik Coglievina.

- "Mona jaz!" Coglievina je rekel, da v žepu ni imel niti centa, stresel je torbo in tekel po stopnicah tega hotela, ves čas je kričal "Draga moja! Dragi moja! Dragi moja!" in odšel je v pristanišče, kar je hotel

plesalec, ko je videl Coglievina v poveljniški uniformi, ki je v pol ure izgubil deset frankov, je pomislil, da je to eden tistih patus batudi.

(GLASBA "VIENI SUL MAR" KONEC MALDOBRIJE)

Meja, sliši me, vidi se spet.

Oprosti, kaj praviš?

To pravim vsakič, ko govorim o mejah, odprtih mejah, a še vedno mejah.

No, kaj češ, meje žal obstajajo.

Poslušaj me: meja ni, edine meje, ki obstajajo, so tiste, ki si jih postavimo v svoje glave.

Ampak ne, navsezadnje meje vedno obstajajo: pomislite na primer na reke, gorske verige ali jezikovne meje.

Zdaj so mostovi čez reke, prelazi čez gore in jeziki, če se hočemo razumeti. Naj navedem primer, kaj rabiš slovenščino?

Kaj te potrebujem? Da grem ven jest v restavracijo, saj je praznik.

A ti, se lahko spet razumem, s tvojo slovenščino, da sem v gostilni?

No, moram reči, da mi gre kar dobro: doberman, prosim slaba voda, slabo vino, slab kruha, eno ljubljansko, ajvar in krompir, hvala.

ogled! In za kaj drugega vas sploh ne bo brigalo. Poslušaj me: edine meje, ki obstajajo, so tiste, ki si jih postavimo v svoje glave. Ker kot je rekel veliki libanonski pesnik Khalil Gibran: »Če bi sedel na oblaku, ne bi videl meje med enim in drugim narodom.

Škoda, da ne moreš sedeti na oblaku!«

(GLASBA) Poglej luno, kako hodi, poglej luno, kako hodi, sonce vzide in nato zaide za točko ali na dnu morja.

Poglejte zemljo, kako se odmika, mimo gredo sir, škuna in batana,
blodi se od brega do brega z vetrom ali s severnikom.

Na večeru sta sodelovala: Franko Korošec, (ALTRA VOCE) in Giorgio Amodeo

GLAS Na harmoniki Aleksander Ipavec.

Tavamo od brega do brega z vetrom v zavetrju ali s severnim vetrom. KONEC